

RESMÎ MÜHÜR
BARİS ve DEMOKRASİ PARTİSİ
Grup Başkanlığı
S. No: 4318
Tarih: 25.10.2013

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Şanlıurfa İli ve İlçelerinin İsimlerinin İadesi Hakkındaki Kanun Teklifimiz gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

İbrahim BİNİCİ
Şanlıurfa Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon				
Esas Komisyon	İçişleri			
Tarih:	03.12.2013			
Ysm.Uzm.	Bşk.Yrd.	Başkan	Gr.Bşk.Yrd.	Gr.Üye
AC	16	me	16	1111
TBMM BAŞKANI	Yv			

T B M M
KÜTÜPHANE VE ARŞİV İŞLERİ BAKANLIĞI
27.05.2013
No: 260467

GENEL GEREKÇE

Üzerinde yaşadığımız coğrafyada; neredeyse insanlığın var olduğu günden beri birçok halk yaşamış, çeşitli kültürler bu topraklara zenginlik katmıştır. Halkların kattığı bu zenginlik kültürel birçok öğeyi barındırmakla birlikte konuşulan dillerin çeşitliliği, zenginlikleri yansıtan en büyük unsurdur. Bu unsuru gözle görünür kılan ise yerleşim birimlerinin adlarıdır. Esasen bu durum sadece bu topraklarda yaşayan halklara ait bir kültürel miras değil, dünya mirasıdır. Zira bu topraklarda Türklerden başka Kürtler, Ermeniler, Çerkesler, Araplar, Lazlar, Rumlar, Süryaniler ve daha birçok halk yaşamakta olup; nice uygarlık, izlerini günümüze kadar gelen isimlerle devam ettirmiştir. Geçmişte bu dillerde olan yerleşim yerlerinin adlarının Türkçeleştirilmesinin toplumda kırılmaya ve halkların yaşadıkları coğrafyaya yabancılaşmasına neden olduğu kuşkusuzdur.

Yer adlarının siyasi kaygılarla değiştirilmesi eğilimi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Abdülaziz ve 2. Abdülhamit dönemlerinde başlamış bir alışkanlıktır. Aziziye ve Hamidiye alaylarının kalıcılığını sağlamak muradı ile yeni doğan sultan çocuklarının adlarının yaşatılması isteği yerleşim yerleri adlarının değişiminin de başlangıcı olmuştur. Ancak daha sonraki isim değiştirme kaygıları hep milliyetçilik ve asimilasyon politikaları ile ilintili olmuştur. Balkan Savaşları neticesindeki mağlubiyet; 1913 yılında düzenlenen İskân-ı Muhacirin Nizamnamesi ile Rumca ve Bulgarca olan yer adlarının Türkçeleştirilmesini doğurmuş ve o tarihten günümüze dek özgün yer adlarının Türkçeleştirilmesi neredeyse bir teamüle dönüşerek, halkların doğdukları yer için yaratmış oldukları adlar bir bir değişmiştir. Bu çerçevede Trakya - Marmara ve Ege Bölgesi'nde yüze yakın yer adı değişmiştir. Yine aynı tarihte Trabzon Vilayeti merkez sancağı ile Rize sancağında Rumca olan yer adlarının değiştirilmesi için listeler hazırlanmış olup, bugün Rize'de hâlihazırda kullanılan 344 köy ve kasaba adından 300 kadarı 1913 listesinde önerilen yeni adlardır. 1922 yılı sonunda Yunan işgalinden kurtulan bazı yerlerin Yunan kökenli olan adları değiştirilmiştir. 1921 yılında Türkiye'ye katılan Artvin'deki köy adları kısa sürede Türkçeleştirilmiştir. Bu eğilimin etkisiyle Dersim'in adı, Tunç Eli; Norşin ismi, Güroymak; Tillo ismi, Aydınlar olarak değiştirilmiştir. Yine İskenderun Sancağına Hatay adının verilmesi de bu etkinin bir sonucudur.

Yukarda da izah etmiş olduğumuz üzere, 1921 yılından itibaren otuz bin iki yüz seksen (30.280) yerleşim biriminin adı Kürtçe, Ermenice, Rumca, Lazca, Çerkesçe, Arapça ve daha sayamadığımız farklı dillerde olduğu için değiştirilmiştir. Bu yerleşim yerlerinden on iki binden fazlası sadece köy isimleridir. İsim değiştirme işlemlerinin resmileşmesi ise, İçişleri Bakanlığı'nın 1940 yılı sonlarında hazırladığı 8589 sayılı genelge ile gerçekleşmiştir. İşbu genelge ile "yabancı dil ve köklerden gelen ve kullanılmasında büyük karışıklığa

yol açan yerleşme yerleri ile tabii yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi” uygulaması resmen hayata geçmiş oldu.

1956 yılında ise “Ad Değiştirme İhtisas Komisyonu” kurulmuştur. Komisyon ise hiç alakası olmadığı halde Genelkurmay Başkanlığı, İçişleri, Savunma ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi ile Türk Dil Kurumu temsilcilerinden oluşmuştur. Bu heyet, 1978 yılına kadar faaliyet yürütmüştür. Ad değiştirme için kurulmuş olan bir komisyon içerisinde Genelkurmay Başkanlığı, Savunma Bakanlığı ve Türk Dil Kurumu gibi kurumların bulunması ise düşündürücü bir husustur. Bilhassa Genelkurmay Başkanlığı ve Savunma Bakanlığının hiçbir akademik ve bilimsel katkı sunamayacağı açıktır. Bu anlamda esas kaygının siyasal olduğunu; Türk Dil Kurumu’nun mevcut isimleri Türkçeleştirmek, daha doğru bir ifade ile yerleşim yerlerinin tarihsel bağlarını koparmak saiki ile hareket etmiş olduğunu belirtmek gerekir.

1980–1983 yılları arasında da Kürtçe mezra ve yayla adları sistematik olarak Türkçeleştirilmiştir. Ancak o yerleşim birimlerine yaşayan halklar kendi dillerinde kullanılagelen eski adları kullanmaya devam etmiştir. Zira bu durum, yaşanan yerle kişinin manevi bağının bir gereğidir. İsimlerin değiştirilmesinin halk nezdinde bürokratik işlemler haricinde bir anlamı da yoktur. Öyle ki anadili Türkçe olan yerleşim yerlerinde dahi eski adlara dönme eğilimi artmaktadır.

Tarihsel geçmişi 10 bin yılı aşkın olan Şanlıurfa’nın, Sümer - Akat - Hitit, Babil - Kalde, Hurri - Mitanni, Aram - Asur, Med ve Persler gibi birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bu medeniyetlerin birçoğu şimdiki Urfa’yı ya kendi dilleriyle isimlendirmiş veya mevcut ismi kendi kullandığı dilin fonetiğine uygun olarak devam ettirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde değişik isimlerle anılmış olan Şanlıurfa, MÖ 2’nci binli yıllardaki Asur kayıtlarında Ruhua ve Ru’ua olarak isimlendirilmiştir. Büyük olasılıkla Asurluların kente verdiği bu ismi benimsemiş olan Kürtler, Ruhua ismini Rîha olarak değişikliğe uğratmış ve halen kullandığı Rîha ismini rutin yaşam içerisinde egemen kılmıştır. İl merkezinin ismiyle ilgili olarak yaşanmakta olan bu durum bağlı yerleşim birimleri için de aynen geçerlidir. Dolayısıyla il ve ilçe merkezlerine eski isimlerinin verilmesi Bölgenin ve Şehrin en kadim halkı olan Kürtler açısından hem bir hakkın teslimi hem de malumun ilamı olacaktır.

Bu bağlamda, 30 Eylül 2013 günü Başbakan Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından açıklanan “Demokrasi Paketi” içerisinde eski yer adlarının iadesi hususu gündeme gelmiş olup, bu düzenlemenin hayata geçirilmesi noktasında işbu kanun teklifimizi sunuyoruz.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Şanlıurfa ilinin yerleşik halk arasında yüzlerce yıldan buyana kullanılagelen Rîha isminin iadesi amaçlanmıştır.

Madde 2- Şanlıurfa'ya bağlı ilçelerin halk arasında halen kullanılmakta olan eski isimlerinin iadesi amaçlanmıştır.

Madde 3- Yürürlük maddesidir.

Madde 4- Yürütme maddesidir.

ŞANLIURFA İLİ VE İLÇELERİNİN İSİMLERİNİN İADESİ HAKKINDAKİ KANUN TEKLİFİ

Madde 1- “Şanlıurfa” olan ilin adı “Rîha” olarak değiştirilmiştir.

Madde 2- Şanlıurfa iline bağlı bulunan

- a) Birecik ilçesinin adı ”Bêrecûk”
- b) Hilvan ilçesinin adı “Cûrnê Reş”
- c) Siverek ilçesinin adı “Gırê Sor”
- d) Bozova ilçesinin adı “Heweng”
- e) Harran ilçesinin adı “Herran”
- f) Akçakale ilçesinin adı “Kaniya Ğezalan”
- g) Suruç ilçesinin adı “Pirsus”
- h) Ceylanpınar ilçesinin adı “Serê Kani”
- i) Viranşehir ilçesinin adı “Tıl Muzin”
- j) Halfeti ilçesinin adı “Xalfeti”

olarak değiştirilmiştir.

Madde 3- Bu kanun yayın tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Madde 4- Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.